

5. Striguna S. Essence of self-education competence in pedagogy / Santa Striguna [Elektronik resourse]. – Mode of access : <http://dx.doi.org/10/17770/sie2015voll.308>
6. The model of formation of readiness of the future pedagogues to self-education by means of interactive technologies / [O. Shabalina, V. Svetlova, O. Krylow, S. Lavrentiev] // Mediterranean Journal of Social Sciences. – 2015. – Vol. 6, № 3s7. – June. – P. 133–137.

УДК 159.922.27:331.556.4

Я. В. Мойсієнко

Revised: October 15, 2017

Revised: November 6, 2017

Accepted: November 13, 2017

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ЕЛІТ І МАС У ДОРОбКУ Д. ДОНЦОВА Й В. ЛИПИНСЬКОГО

У статті проаналізовано основні праці ідеологів української національної думки першої половини ХХ ст. Д. Донцова й В. Липинського. Актуалізовано проблему виокремлення соціально-психологічних ідей у публіцистичній спадщині. У доробку вчених виділено концепції національної аристократії та боротьби активної меншості проти пасивної більшості (В. Липинський), самодостатнього націоналізму (Д. Донцов), дотичні до проблематики психологічної елітології. Виокремлено й проаналізовано ідею стихійного свідомого (В. Липинський). Розкрито авторське уявлення відносин між елітами та масами через явище персоніфікації. Показано, що політичне лідерство мислиться через поняття імперіалізму. Психологічними ознаками імперіалізму є стихійне прагнення політичного лідера до розширення влади, віра в законність, потрібність, правдивість своїх дій (В. Липинський). Виокремлено психологічні складники концепції націоналізму Д. Донцова, яка характеризується агресивністю, ірраціональністю, знеціненням раціональних компонентів свідомості й поцінуванням емоційних та афективних складників, приматом надіндивідуальних і надгрупових інтересів перед індивідуальними інтересами особи. Показано, що конструкт волі є базовим для націєтворчих концепцій авторів. Припущено, що спільним для обох дослідників визначальним психологічним конструктом у взаємодії між масами й елітами виступає неусвідомлюване прагнення національного самоздійснення. Висловлено думку про пов'язаність на проблемологічному рівні концепцій та ідей, розроблених українськими дослідниками, із відомими тогочасними соціально-психологічними концепціями в царині психології мас й еліт. Відзначено подібність елітологічних концепцій В. Липинського з психоаналітичними положеннями З. Фрейда стосовно взаємодії лідера та мас.

Ключові слова: еліти, маси, воля, стихійні соціальні прагнення, стихійне свідоме, самодостатній націоналізм, експансія.

Mojsijenko Y. V. Psychological Problems of Elites and Masses in Heritage of D. Dontsov and V. Lypynskyj. The article analyzes the main works of ideologues of the Ukrainian national thought of the first half of the twentieth century – D. Dontsov and V. Lypynsky. The problem of the identification of socio-psychological ideas in the journalistic heritage has been updated. In their heritage the concepts of the national aristocracy and the concept of the struggle of the active minority against the passive majority (V. Lypinsky), concept of self-sufficient nationalism (D. Dontsov) are tangent to the problems of psychological elitism. The idea of spontaneous consciousness (V. Lypinsky) is singled out and analyzed. The author's understanding of the relationship between the elites and the masses through the personification phenomenon is revealed. It is shown that political leadership is conceived through the concept of imperialism. Psychological signs of imperialism are the spontaneous wish of a political leader to expand his power, faith in the rule of law, need and truthfulness of their actions (V. Lipinsky). The psychological components of the concept of nationalism by D. Dontsov are distinguished, These are characterized by aggressiveness, irrationality, devaluation of rational components of consciousness and appreciation of emotional and affective components, the primacy of subordinate and subgroup interests before the individual interests of the person. It is shown that the construct of will is the basis for the nation's creative conception for both authors. It is assumed that the unifying consciousness of national self-realization is in common for both researchers as the determining psychological construct in the interaction between the masses and the elites. The assumption is made that the concepts and ideas developed by Ukrainian researchers are connected at the problematic level with world social and psychological concepts in the field of psychology of the masses and elites. The similarity of V. Lipinsky's elitological conceptions with S. Freud's psychoanalytical positions in relation to the interaction between the leader and the masses is noted.

Key words: elites, masses, freedom, spontaneous social aspirations, spontaneous conscious, self-sufficient nationalism, expansion.

Мойсиенко Я. В. Психологическая проблематика элит и масс в наследии Д. Донцова и В. Липинского. В статье анализируются основные работы идеологов украинской национальной мысли первой половины XX в. Д. Донцова и В. Липинского. Актуализируется проблема выделения социально-психологической составляющей из публицистического наследия. Выделяются концепции национальной аристократии и борьбы активного меньшинства против пассивного большинства (В. Липинский), самодостаточного национализма (Д. Донцов), имеющие отношение к проблематике психологической элитологии. Выделяется и анализируется идея о стихийном сознательном (В. Липинский). Раскрывается авторское представление о взаимоотношениях между элитами и массами через явление персонификации. Показано, что понятие империализма является краеугольным для понимания политического лидерства. Психологическими признаками империализма выступают стихийное стремление лидера к расширению власти, вера в законность, необходимость, правдивость своих действий (В. Липинский). Выделяются психологические составляющие концепции национализма Д. Донцова,

характеризуються агресивністю, ірраціональністю, обесценюванням раціональних компонентів свідомості та високою оцінкою емоціональних та афективних компонентів, переважаючим індивідуальними та надгруповими інтересами перед індивідуальними інтересами людини. Показано, що конструкт волі є базовим для націоналістичних концепцій авторів. Висувається гіпотеза про те, що несвідоме бажання національної самореалізації виступає загальним визначальним психологічним конструктом у взаємодії між елітами та масами для обох дослідників. Висувається припущення про зв'язок на проблемологічному рівні концепцій та ідей, розроблених українськими дослідниками, з відомими тогочасними соціально-психологічними концепціями в галузі психології мас та еліт. Відзначається схожість елітологічних концепцій В. Липинського з психоаналітичними положеннями Фрейда щодо взаємодії лідера та мас.

Ключові слова: еліти, маси, воля, стихійні соціальні прагнення, стихійне свідоме, самодостаточний націоналізм, експансія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Під поняттям мас у соціально-психологічній науці зазвичай розуміють велику кількість людей, які перебувають протягом певного часу в безпосередньому контакті [4]; більш-менш стабільне тимчасове утворення, що не має чіткої структури, проте за певних умов може характеризуватися однорідністю поведінки індивідів [5]. Проблематика, що досліджується в сучасній вітчизняній соціальній психології, зокрема колективом Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, зосереджується навколо вивчення масової свідомості, відносин людини й маси, проблем впливу мас на індивіда, досліджень масових і масоподібних явищ, механізмів та суб'єктів стихійної поведінки, масових настроїв і механізмів масової психології, масових політичних явищ, соціально-психологічних явищ моди, чуток, медіа-комунікації та медіа-поведінки.

Дослідження у сфері психології еліт і мас видаються наразі особливо актуальними, зважаючи на події сучасної української історії: політичну й соціально-економічну кризу, анексію Криму та протистояння на сході України, виклики інформаційної війни, які безпосередньо здійснюють вплив на етнічну, національну й, у широкому сенсі, масову свідомість українців. У такому річці видається значущим проведення історико-психологічних досліджень, у яких би порушувалася проблематика мас та еліт. Відзначаємо, що наразі окремі періоди вітчизняної історії залишаються маловивченими в соціальній психології періоду незалежної України. Наприклад, ґрунтовна

дисертація Ю. Кальницької [2] розриває становлення української соціально-психологічної думки в другій половині XIX – початку XX ст. і є радше винятком у вітчизняній соціально-психологічній традиції. Практично недослідженим є наступний період 20–50-х рр. XX ст.

Мета статті – виділення соціально-психологічного складника в доробку Д. Донцова та В. Липинського, а **завдання** – аналіз віднайдених соціально-психологічних ідей, установлення міри їх пов'язаності з тогочасними ідеями у світовій соціально-психологічній науці.

Для реалізації завдань статті нами використано герменевтичний **метод** аналізу текстів.

У вітчизняній науці означеного періоду соціально-психологічна проблематика еліт і мас порушується в публіцистичній спадщині Д. Донцова й В. Липинського. Мемуари, есеїстика та публіцистичні розвідки В. Липинського датуються 1920–1926 рр., себто періодом після краху державотворчих інтенцій гетьманату, поразки національно-визвольних змагань і невдовзі по тому – часу становлення та утвердження більшовицького ладу в Україні. Природно, що це не могло не відбитися на ідеях, покладених в основу узагальнюючої праці «Листи до братів-хліборобів» (1926). Означені ідеї стосуються насамперед осмислення причин поразки українців і дослідження питань націє- й державотворення.

Базове переконання В. Липинського таке: «Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її собі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути» [3, с. 67]. Відтак закономірною проблемою, довкола якої сфокусовано дослідницький інтерес автора, постають значення й роль еліт у творенні незалежної Української держави. Очевидно, поки що передчасно говорити про існування української політичної нації. Однак незаперечним фактом є існування українців й українства як етносу, етнографічної маси, народу чи, у термінології В. Липинського, «національного колективу». Дослідник зауважує, що наявність мови, культури, території безпосередньо не впливає на становлення української державності. Причину державотвірних невдач українців учений убачає у відсутності групи людей, яка могла би об'єднати довкола себе маси й побудувати міцну державну організацію. Отже, ставиться дві проблеми: несформованість вітчизняної еліти загалом і низький рівень політичної свідомості мас й еліт у тогочасному українському суспільстві зокрема. На переконання В. Липинського, ефективна еліта, яка репрезентується в суспільстві

національною аристократією, може бути виплеканою за умов монархії у формі гетьманства. У цьому контексті становить інтерес уявлення автора про образ політичного лідера. В. Липинський стверджує, що в реальному соціальному житті маси перманентно намагаються персоніфікувати власні національні прагнення, наміри та намагання. Цей процес керується так званою стихійною свідомістю мас і полягає фактично в ототожненні значущих ідей та цінностей з особою лідера: «персоніфікація нашої національної ідеї в особі одного і єдиного для цілої нації Голови національної держави, символізуючого собою повагу, силу, єдність і неподільність цілої Української Нації» [3, с. 88].

Масова свідомість у соціально-психологічному розумінні не була предметом наукових зацікавлень В. Липинського, проте в його доробку віднаходимо певні ідеї стосовно змісту свідомості етнографічних мас на прикладі українського народу. Дослідник припускає, що в масовій свідомості так або інакше присутня ідея нації. Національна ідея є містичним, ірраціональним утворенням, що може й не усвідомлюватися масами, і шлях національного поступу полягає, передовсім, у створенні умов для виведення ідеї нації на рівень свідомого. Перефразовуючи дослідника, відзначимо: національні ідеї не є витвором раціонального та містяться в масовому несвідомому. Поняття нації, державної незалежності, національного поступу, на переконання В. Липинського, не можуть бути нав'язані ззовні. Так само видається неможливим і тому неефективним навчити маси означених ідей або намагатися їх обґрунтувати через інші абстрактні ідеї чи концепції. Такими, на думку автора, постали сучасні йому комуністичні й соціал-демократичні концепції розбудови Української держави. В. Липинський припускає, що шлях українства від мас до нації має супроводжуватись усвідомленням змісту масової свідомості, а саме її вольового, містичного, ірраціонального компонента. Українці мають усвідомити себе самих. І це, на думку дослідника, є першим кроком до незалежності.

На основі вищевикладеного В. Липинський формулює провідне завдання еліт – усвідомлення ірраціонального стихійного прагнення незалежності та його подальше перетворення у свідому політичну практику. Поза таким усвідомленням пасивні соціальні групи залишаються пасивними й не можуть проявити активності чи, більше того, суб'єктності. [3, с. 117] Саме через брак усвідомлення, як зауважує

дослідник, неефективними постають соціальні теорії, що ґрунтуються на засадах «об'єктивності», «логічності», «оригінальності», «науково-подібності». Завдання соціальних теорій – здатність мотивувати людей до громадської й громадянської діяльності [3, с. 118].

У схожому річищі автором почасти порушено проблематику національної пропаганди. Представники еліт (на прикладі письменників) мусять транслювати масам стихійні прагнення, трансформуючи їх в образні, емоційно насичені твердження. Отже, функція письменника полягає у створенні сприятливих умов для усвідомлення змістів свідомості мас засобами слова [3, с. 117]. В. Липиснький зазначає: «Сформульований в слові образ стихійних соціальних бажань даної групи будить серед неї ці дремаючі досі в її підсвідомості бажання. Він об'єднує досі розпорошену енергію групи для боротьби за здійснення оцих вже усвідомлених, вже всіма уявлених собі бажань. Група, перед тим об'єднана механічно, організується, її пасивне хотіння перетворюється в свідому волю та активну силу» [3, с. 117].

На основі викладеного вище зауважуємо, що в доробку дослідника порушуються питання завдань і методів політичної агітації.

У четвертій частині «Листів до братів-хліборобів» учений розширює дефініцію еліт і характеризує взаємодію між елітами й масами. Належність до еліти визначається здатністю особи чи групи людей до творення об'єднавчих, організовуючих політичних цінностей, до витворення також цінностей культурних, моральних і цивілізаційних. Автор уводить поняття національної аристократії, яка характеризується високим рівнем самосвідомості та водночас здатністю провадити ефективну соціально-політичну практику. Поєднання означених якостей в особі чи групі людей постає одночасно і критерієм належності до еліт, і передумовою соціальної й психологічної компетентності. В. Липинський також зауважує, що без матеріальних ресурсів і морального авторитету немає та не може бути національної аристократії. А без національної аристократії – без сильних й авторитетних провідників й організаторів нації в її тяжкій боротьбі за існування – немає та не може бути нації [3, с. 167].

Дослідник розглядає соціально-політичне життя як постійну боротьбу активної меншості з пасивною більшістю. При цьому активна меншість, тобто еліта, є носієм цінностей свободи. Меншість, за Липинським, постійно прагне до експансії та реалізації своїх інтенцій, тоді як пасивна більшість, природно, чинить опір, адже маса за своєю сутністю є носієм цінностей рівності. Основною психологічною

потребою мас є потреба в рівності. Відповідно, боротьба мас проти еліт ґрунтується на тому, що перші прагнуть обмежити експансивні бажання других [3, с. 360].

Ученим порушено також питання рушійних сил соціального політичного лідерства. Лідером стає особа, у якій, на думку науковця, виразнішим є бажання утвердити й поширити свою владу. Означене прагнення влади названо імперіалізмом і є вродженою характеристикою такої особистості. Автор виокремлює низку чинників, що впливають на ефективність політичного лідера. До таких належать віра в правдивість, законність і необхідність своїх прагнень та вчинків.

В. Липинський припускає, що імперіалізм покладено в основу всякого громадського руху. Стихійне прагнення еліт до експансії й зв'язане з ним прагнення влади служать, на думку вченого, першим імпульсом до політичної акції, до становлення громадського руху. Політична акція розвивається тоді, коли у свідомості людини присутня віра, що її стихійні інтенції правдиві, законні, необхідні. Водночас на громадський рух має вплив наявність суб'єктивного переконання в тому, що їхня творчість не є виявом лише індивідуального, але виходить на рівень надіндивідуальної правди.

Соціальний поступ будується на засадах віри в значущість суб'єктивного. Цю віру В. Липинський визначає як містицизм. Останній є підґрунтям для психологічних якостей завзятості, принциповості, непохитності, що виокремлюють еліту з-поміж мас і сприяють соціальному поступу.

Узагальнюючи викладене, зазначаємо, що в доробку В. Липинського порушено проблеми еліт, що відбито в розробленій автором концепції національної аристократії; запропоновано оригінальну ідею стихійного свідомого, притаманного етнографічним масам (на прикладі українського народу), розроблено проблему співвідношення та взаємостосунків мас й еліт у українському суспільстві; припускається, що політичний поступ стає можливим за наявності двох рушійних сил: активної меншості, яка репрезентується національною аристократією та втілює психологічну цінність свободи, і пасивною більшістю, котра представлена етнографічними масами, що втілюють прагнення до рівності, тотожності, уніфікації. Стверджується, що громадський рух є таким, який виходить за межі індивідуальних прагнень політичних лідерів і стає на рівень надіндивідуального.

Проблеми національної ідеології та елітології порушено в працях іншого іменитого представника української діаспори Д. Донцова. Базовими поняттями, що становили дослідницький інтерес публіциста,

були поняття народу, нації, націоналізму. Сам автор уважав основним призначенням своїх праць можливість вплинути на національну ідеологію.

У цьому річищі звертаємо увагу на концепцію вольового або самодостатнього націоналізму, розроблену Д. Донцовим. Самодостатній націоналізм постав на основі наявних народницьких теорій національного руху, запропонованих представниками української демократії (зокрема М. Драгомановим). Прибічники демократичних ідей обстоювали цінність і значення пізнання, освіти в розбудові української державності. Д. Донцов відкидає означені ідеї та пропонує власну концепцію націєтворення. Національна ідея, на переконання науковця, ґрунтується на засадничому конструкті волі. Раціональне, догматичне, аксіоматичне не може слугувати джерелом для національної ідеї зокрема та для національного поступу загалом. Будь-які спроби дефініцій, у тому числі наукоподібних чи навіть наукових, є приреченими на невдачу, адже мають на меті спробу характеристики явища, що перебуває за межами раціонального. Воля народу до життя, зауважує автор, є підставою для свідомих ідей, а сама природа волі – несвідомою.

На рівні індивіда, а отже, на рівні індивідуальної психології, воля постає в авторському баченні здібності людської душі, а відтак не може бути продуктом розуму. Головними прикметами волі нації до життя є її самоцінність, самодостатність. Соціальне значення цієї здібності індивіда бути тим, котрий воліє, полягає в тому, що індивідуальне вольове прагнення спричиняє людську поведінку. Причиною поразки в національно-визвольній боротьбі 1918–1920-х рр. постає надмірна, на думку автора, прихильність представників тогочасної політичної еліти до раціональності. Д. Донцов зазначає, що їхня впевненість у тому, що «розум – головний мотор психічного життя», була концептуально хибною. Стверджується, що дійсним чинником і психічного, і соціального життя є пристрасті, афекти та бажання. Афекти й емоції постають рушійною силою соціальних процесів, джерелом подій і поведінки, тоді як інтелект виконує лише функцію спрямування. Воля, на думку Д. Донцова, постає синонімічною до людських бажань, а саме: любові, самолюбства, ненависті, гніву, агресії. На рівні як психології окремого індивіда, так і спільноти, маси, нації, життєва воля не підлягає й не потребує вмотивувань і виправдань [1, с. 221, 223].

Дослідник виділяє дві форми вияву волі до життя в суспільному бутті – героїзм та волю до влади. Остання виявляє себе в беззастережному прагненні до панування, здійснення влади над іншими. Суть волі до влади полягає в експансії – прагненні до розширення. Відтак основним завданням представників вольового націоналізму (політичної еліти) постає зміцнення волі до життя, влади й експансії [1, с. 244].

Засадничою основою націоналізму Д. Донцов уважає ідеалістичність або «романтичний дух». Дух ідеалізму передбачає примат вічного над плинним, цінностей, «які нам нічого не приносять», над меркантильними цінностями, підпорядкованість інтересів окремих індивідів ідеям цілого. Іншими словами, надіндивідуальне та надгрупове аксіоматично панують над індивідуальним й окремішнім. У політичній практиці таким надгруповим утворенням постає нація.

Дух ідеалізму виявляє себе у відносинах еліти та мас на прикладі публічного виступу. Перефразовуючи відомі тези Г. Лебона, Д. Донцов зазначає, що юрбу найчастіше можна схвилювати тими ідеями, які вона здатна відчувати й до яких може певним чином поставитися, попри те, що самі ідеї можуть, щонайменше, бути малодоступними для раціонального осмислення. Ідеї, що їх може осягнути маса, найчастіше мають форму коротких правил, здатних викликати образи серед мас. Узагальнюючи, стверджуємо, що жодна ідея, яка не супроводжується емоціями й водночас не викликає їх у маси, не може стати панівною [1, с. 254–255, 259].

Образ української еліти пов'язується в авторській концепції з психологічною категорією агресивності та похідним від неї фанатизмом. Д. Донцов наголошує на тому, що агресивність ідеї, яку прагне донести лідер, або агресивність аудиторії, перед якою він виступає, не має істотного значення. Визначальний чинник успіху – те, наскільки ідея пов'язана з реальним почуттям, реальною волею до життя. Припускається, що успішність еліти визначається її здатністю транслювати власну пристрасть, агресивність і пафос.

Узагальнюючи вказане вище, стверджуємо, що в спадщині автора порушено питання національної ідеології, репрезентовані в концепції вольового націоналізму. Психологічними складниками вольового націоналізму постали ірраціональність, агресивність, нівелювання ролі раціонального й звеличення емоційних та афективних компонентів. Обстоюється твердження про визначальну роль волі в процесах

політичної практики на прикладі публічних виступів; утверджується ідея цінності надіндивідуального в соціально-політичному житті нації; запропоновано концепцію волі до життя та влади як рушійного чинника політичних процесів, соціального поступу.

Потрібно відзначити, що в доробку Д. Донцова й В. Липинського містяться окремі психологічні ідеї, котрі, на нашу думку, правомірно віднести до соціально-психологічного знання, зважаючи на їх проблемологічну пов'язаність із соціально-психологічними напрацюваннями європейського психоаналізу. Так, ідеї стихійного свідомого В. Липинського перегукуються з психоаналітичним тлумаченням несвідомого в процесах взаємодії між лідером і масами, що їх описав у 1921 р. З. Фройд. У праці «Психология масс и анализ человеческого Я» висловлено ідею несвідомого перенесення масами власних жадань, емоцій, прагнень на фігуру лідера, що почасти кореспондує, на наш погляд, із міркуваннями В. Липинського стосовно образу гетьмана, у якому персоніфікуються прагнення мас. На відміну від автора психоаналізу, котрий інтерпретував масову психіку через поняття і як першоджерела агресивних та сексуальних інстинктів, яке цілковито визначає характер мас й еліт, українські автори схильні описувати означені явища через неусвідомлюване прагнення до національного самоздійснення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відзначаємо істотний вплив соціально-історичних чинників на спадщину вітчизняних учених. Адже акцентований інтерес Д. Донцова та В. Липинського до проблем творення нації й української еліти безпосередньо пов'язаний з уже згадуваними вище подіями української історії.

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення творчого доробку українських соціологів діаспори з метою віднайдення й аналізу соціально-психологічних ідей. Науковий інтерес становлять націєзнавчі студії Володимира Старосольського, Ольгерда Бочковського, розвідки Микити Шаповала, дотичні до проблематики соціальних структур.

Література

1. Донцов Д. Націоналізм / Д. Донцов. – Лондон. : Укр. вид. спілка, 1966. – 363 с.
D. Dontcov. Nacionalizm [Nationalism] / D. Dontzov. – London. : Ukrajins'ka Vydavnytcha Spilka, 1966. – 363 p.

2. Кальницька Ю. С. Становлення соціально-психологічної думки в Україні у другій половині XIX – на початку XX століття : автореф. дис. ... канд. психол. наук. : 19.00.05. / Ю. С. Кальницька ; Ін-т соціальної і політичної психології НАПН України. – Київ, 2013. – 16 с.
Kalnyczka Y. S. Stanovlennya social'no-psychologichnoyi dumky' v Ukrayini u drugij polovyni XIX – na pochatku XX stolittya : Avtoref. dys. ... kand. psychol. nauk : 19.00.05. [Formation of socio-psychological thought in Ukraine in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries. thesis for the degree of candidate of psychological sciences] / Y. S. Kalnyczka ; In-t social'noyi i polity'chnoyi psy'xologiyi NAPN Ukrayiny'. – Kyiv, 2013. – 16 p.
3. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський. – Відень, 1919–1926. – 580 с.
V. Lypynskij. Lysty do brativ-khliborobiv: pro ideju i organizatziju ukrajinskogo monarchizmu [Letters to brothers-farmers: about the idea and organization of the Ukrainian monarchy] / V. Lypynskij. – Vienna, 1919–1926. – 580 p.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/olshansk/index.php – 07.09.2017.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://books.br.com.ua/44849> – 07.09.2017.

UDC 159.9.07

**I. D. Pasichnyk,
H. B. Handzilevska,
U. I. Nikitchuk**

Received: October 20, 2017

Received: November 7, 2017

Accepted: November 12, 2017

PSYCHOLOGICAL IMMUNITY OF UKRAINIAN MIGRANTS DEPENDING ON CHILDHOOD SCENARIO SETS

The study of psychological immunity of the individual in conditions of adaptation to new socio-cultural surroundings is proposed. Scenario decisions of migrants – unconscious, irrational mind sets for adapting to life viewed as mechanisms of acquired psychological immunity – are in the focus of empirical research. Forced migration is considered to be a breakdown of normal life scenario which, therefore, requires transformation. The main results of correlation analysis are as follows: (1) there is statistically significant connection between scenario sets of internally displaced persons and personal readiness to changes, which considered as a criterion of psychological immunity; (2) scenario sets create a sense of security, but interfere